

Берислав М. БЕРИЋ
Василије М. КУСОВАЦ

ПРВЕ ШКОЛОВАНЕ БАБИЦЕ У БОКИ КОТОРСКОЈ

Здравствена заштита жена на нивоу школованих (дипломираних) бабица на територији садашње Црне Горе, почиње уствари двадесетих година XIX вијека и то прво на подручју Боке Которске (1).

Радовима истакнутих аутора — историчара: Р. Ковијанића, Р. Катића, С. Мијушковића и М. Злоковића, освјетљени су још раније детаљно најзначајнији моменти у историји здравствене културе, односно медицине и фармације од најстаријих дана у Боки Которској. Забележена су имена лекара, хирурга, ветеринара, зубара-бербера, апотекара, писано је о болницама, апотекама, лучком санитету, наводшту у Котору (2, 3, 4) и сл., али је важно подручје историје здравствене заштите жена, тј. историје опстетриције и гинекологије остало недовољно осветљено. Објављених података о бабицама, онима »простим«, нешколованим, а касније и о оним школованим, дипломираним, у Боки Которској има веома мало или их уопште и нема. Тако нпр. према подацима В. Костића, жене православних свештеника, тј. попадије у православним парохијама на полуострву Луштици су у XVIII и XIX вијеку биле и бабице (наравно нешколоване, »просте«), тј. самом чињеницом да су биле удате за тамошње попове-парохе, помагале су женама и при порођају (5). Иначе, све до доласка школованих бабица, жене су се и у Боки Которској поравале уз помоћ других жена из породице или родбине, односно из сусједства. Подаци и о таквој нестручној помоћи у порођају, односно име и презиме »просте« бабице, уписивани су у црквене књиге (и православних и римокатолика) рођених, односно крштених (6). Таквих података у тим црквеним документима има доста и они могу да буду корисни извори за изучавање етно-опстетричких проблема у прошлости Боке Которске.

При реконструкционо-санацноним радовима у Котору 1986. године у римокатоличкој цркви св. Марије Колебате (блажене Озанае), нађена је надгробна плоча са латинским натписом из XVIII вијека, да ту плочу поставише грађани Котора у знак пажње »заслужној бабици Паула Риги«, која им је помогла да дођу на свет (7). Из 1744. године потиче и документат, који се чува у Которском архиву, а који гласи: »Ваиредни провидур

одређује судско вјештво по питању дефлорације дјевојке Стане, од стране двије бабице које имају дати исказ по савјести и под заклетвом.» (8). Највјероватније се ту радило о бабицама, које нијесу биле школоване-дипломиране, али су од стране которских градских власти биле овлашћене да указују помоћ женама у трудноћи и порођају, али и да врше судска вјештачења у оваквим случајевима.

Године 1818. у своме реферату, државни саветник и тадашњи прогомедик Далмације, др мед. Андрија Мосетиг, покрећући и предлажући отварање Државне школе за бабице у Задру, наводи, образлажући потребу за отварањем ове школе, «да у цијелој Далмацији постоји само једна испитана бабица и то у Котору, која годишње прима 100 фиорина плате» (9), не наводећи, међутим, њено име. Ова школа, која је убрзо и основана 31. октобра 1820. залагањем др. мед. Giuseppe dall' Oro (10), а почела са радом октобра 1821. године, одржавала је течајеве у трајању од по пет мјесеци, при чему је настава и екзаминација ученица вршена на италијанском, али и на «илпирском језику» (10). Државне стишендикшиње, а било их је у почетку 12, потицале су по 3 из котара Задар, Сплит, Дубровник и Котор. Међутим, још прије оснивања ове школе у Задру, 24. септембра 1819. године, Окружни капетанијат Котора, доставља которској општини акт бр. 42/Сбг у којем се наводи: «Пресвијетли узвишени Двор удостојио се дозволити да се у општинама Котору и Доброти сироведе поступак око именована једне општинске бабице којој ће припадати годишња надокнада од 100 фиорина», итд. Дале се, у истом акту, од кандидаткиња траже увјерења о старости, о добром владању, «о законитој пракси њене вјештине» и одличном познавању италијанског, а по могућности и «илпирског језика». Овим актом «осим утврђене плате», бабица ће имати право да од породиља тражи уобичајену надокнаду која је у границама обичаја». У своја следећа два акта Окружни капетанијат Котора је 24. новембра, а потом 8. децембра 1819. године дефинитивно и расписао конкурс за по једну општинску бабицу у Котору и Доброти. Међутим, тек према подацима «Almanacco provinciale della Dalmazia» за 1824. и «Schematismo provinciale della Dalmazia» за 1826. годину, наводе се имена бабица («levatrice approvate») у Котору и то: Maria Milas, Margherita Marcola и Barbara Collusovich, у Будви Maria Antunovich, у Перасту Anna Novak-Emmer, а у Херцеговном Caterina Misserich. Године 1829. долазе прве бабице и у Доброти — Angelica Vidacovich, у Прчују Giacoma Vlahovich 1831, у Столиву 1838. Maria Mirosseovich, а у Тивту тек 1889. Агнесија Вуксановић.

Од значаја је посебно навести и то, да је прва школована бабица на Цетињу, а уједно и прва у Књажевцима Црној Гори, Angelica Stratico дошла из Будве 1837. године, улавши се исте године за «некојега Борбија Стефановића», писара владике Петра II Петровића — Његоша, који њу спомиње изричито по имену и презимену у једном свом писму которском окружном капетану Габриелу Ивачићу 1843. године (11).

Све ове бабшце су биле школоване, односно дипломиране у Задру, пошто су тада, Бока Которска и остали приморски крајеви јужно од (сем Бара и Улциња) ње, спадали под «Царско-Краљевску владу цијеле Далмације», чије је сједиште било у Задру. Занимљиво је, у поређења ради, навести да су се прве школоване (дипломиране) бабшце појавиле су нпр. у Војводини, у Новом Саду 1787, у Србији у Београду 1841, у Босни и Херцеговини у Сарајеву 1878. (12), у Македонији у Битољу 1895. године (13), а у Словенији и Хрватској још раније.

ЗАКЉУЧАК

Године 1818. је први пут забележено постојање испитане градске бабшце у граду Котору. За сада се име и презиме те бабшце не зна, не зна се ни да ли је и гдје завршила бабичку школу, нити када је и одакле дошла у Котор. Може се претпоставити да је то, вјероватно, било у периоду после 1814. године, тј. после успостављања тзв. друге аустријске владавине у Боки Которској, а прије 1818. године. У трећој деценији XIX вијека (од 1824. год.) у Котору, а касније и у цијелој Боки Которској су, међутим, већ постојале школоване, дипломиране бабшце.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. Берић М. Б. и В. Кусован: «Прве школоване бабшце на територији ланашње Црне Горе», Југославенска гинекологија и перинатологија, Вол. 28, св. 1—2, 1988, Загреб, стр. 51—52.
2. Мијушковић С. и Р. Ковијанић: Грађа за историју српске медицине, Документи Которског архива, Књ. I (XIV и XV вијек), Српска академија наука и умјетности, Грађа, Књ. IV, Одљење медицинских наука, књ. 1, Београд, 1964, стр. 28.
3. Катин Р. В.: «Средњовековне болнице црногорског приморја», Истор. записи, Год. III, Књ. XVIII, 4, Титоград, 1960, 739.
4. Ковијанић Р. и И. Стјепчевић: «Културни живот Старог Котора (XIV—XVIII вијека)», Књига, II, Изд. Истор. институт ИР Црне Горе — Одљење за проучавање црногорског приморја, Цетиње, 1957, стр. 17—18.
5. Костић В. Усмелено саопштење, Тиват, 1988.
6. Књиге рођених парохије Будванске и Registro dei Nati della Parrocchia — Decanale Cattolica di Budua.
7. Подаци добијени од Општинског завода за заштиту споменика културе Котор.
8. Которски архив, УП 64, бр. 382, 2, V 1774.
9. Шкаршица М.: «Прималска школа у Задру, историјски преглед», Споменица приликом стогодишњице рада бабичке школе у Задру, Задар, 1951, стр. 8.
10. Краљевић Љ. и сарадници, Развој медицинског студија у Далмацији, Силит, 1984, стр. 72.
11. Петровић П. Његош: Цјелокупна дјела, књ. 9, Писма III, «Просвета», Београд, 1955, писмо 54, стр. 45.
12. Берић М. Б.: «Акушерство и гинекологија у Србији од XII—XX века (1199—1923)», Зборник радова XXX јубиларне Гинеколошко акушерске недеље СЈД, Београд, 1986, стр. 21.
13. Петков Г.: «Здравствене прилике у Македонији у XIX веку», Докторска дисертација, Мед. факултет, Нови Сад, 1985, стр. 226.

S u m m a r y

FIRST GRADUATED MIDWIVES IN BOKA KOTORSKA

Berislav M. BERIĆ and Vasilije M. KUSOVAC

The authors report the dates about the first graduated midwives in Boka Kotorska. The existence of the approved midwife is noted in Kotor in 1818, but her name and surname, or any other information are unknown. Since 1824, the names of the first graduated midwives in Boka Kotorska are known: in Kotor, Herceg Novi, Ploče and in Budva. The first graduated midwife in Cetinje, the capital of the former Principality of Montenegro, came in 1837, from Budva.